

LBRIS

We know
books

Véronique Maciejak

1, 2, 3, încep
educația pozitivă!

*De ce funcționează,
cum și pentru cine*

DIDACTICA PUBLISHING HOUSE

București, 2020

Cuprins

Cuvânt-înainte ..... p. 4

Introducere ..... p. 6

1. Înțeleg educația pozitivă

La origine ..... p. 10

Principiile majore ..... p. 18

Numele mari ..... p. 25

Și... funcționează cu adevărat? ..... p. 33

2. Încerc educația pozitivă

O nouă privire asupra parentalității ..... p. 44

În fața comportamentelor dificile ..... p. 58

Înțelegerea emoțiilor ..... p. 108

3. Aprofundez educația pozitivă

Copilul interior ..... p. 122

Susținerea între adulți ..... p. 129

Ai grijă de tine ..... p. 131

Fericirea în familie se cultivă... ..... p. 137

Concluzie ..... p. 146

Lista instrumentelor practice ..... p. 147

Lista activităților ..... p. 148

Resurse ..... p. 149

Fișe detașabile ..... p. 151

Dezvoltare naturală

Nonviolență

Autonomie

1

Înțeleg educația pozitivă

Nevoi

Comunicare

Bun-simț

Dezvoltare

Ascultare empatică

Bunăvoință

Model *win-win*

LA ORIGINE

De zeci de ani, societatea a evoluat neîncetat, la fel ca educația copiilor. Înainte, părinții erau singurii stăpâni și tatăl conducea cu o mână de fier întreaga familie. Ne auzeam mamele concluzionând: „O să vezi ce-o să spună taică-tău când o să se întoarcă diseară!” Șeful familiei avea un loc bine definit și regulile erau clar stabilite. Celebru adagiu „Cine comandă în casa asta?” era adesea repetat copiilor care căutau un pic prea mult să se opună părinților lor. Când un copil făcea o prostie, izolările, pedepsele, chiar pedepsele corporale erau inevitabile. Era vorba de a-l readuce pe calea cea bună „pentru binele lui”. Această educație, numită „tradițională”, se opune celei numite „educație pozitivă”, centrată mai mult pe ascultarea copiilor, consens și căutarea soluțiilor. Părintele nu mai este perceput ca un șef omnipotent, ci mai degrabă ca un ghid binevoitor care-și adaptează pașii în funcție de evoluția copilului. După emanciparea femeii și apariția noilor scheme familiale (familie monoparentală, familie recompusă...), educația pozitivă a căpătat amploare, seducând din ce în ce mai mulți adulți. Cu toate acestea, teoriile și conceptele care decurg din asta sunt departe de a fi toate inovatoare. Ele se sprijină pe cercetările efectuate încă din secolul al XIX-lea, chiar mult înainte pentru unele, în vreme ce educația tradițională nu era încă repusă în discuție. Mai mult decât o chestiune de modă a secolului XXI, educația pozitivă este, înainte de orice, o reflectare educativă a cercetătorilor în căutarea unei pedagogii mai adaptate la dezvoltarea copilului. Cunoașterea istoricului acesteia pare pertinentă pentru cine dorește s-o înțeleagă mai bine și s-o aplice în cotidian.

TEST-FULGER

AȚI SPUS, „EDUCAȚIE POZITIVĂ”?

După dumneavoastră, ce se ascunde în spatele termenului de „parentalitate pozitivă”? Alegeți dintre cele patru propuneri de mai jos.

- A. Așa cum îi indică numele, este vorba despre a fi un părinte „pozitiv”. Uităm dificultățile din viața cotidiană și nu reținem decât ce merge bine.
- B. Este o dogmă care trebuie urmată ad litteram cu o metodă pentru fiecare problemă educativă întâlnită.
- C. O idee a cântăreței Lorie Pester, datând din anii 2000 și popularizată grație titlului „La positive attitude”.
- D. O reprezentare ideală a autorității familiale enunțate de către Consiliul Europei încă din 2006.

Răspunsul A: Ar fi extrem de reductiv să rezumăm parentalitatea pozitivă la unicul fapt de a vedea viața în roz. Provocările familiale și conflictele din existența cotidiană nu se împrăștie precum un curent de aer. În schimb, este adevărat că parentalitatea pozitivă oferă o nouă perspectivă asupra educației: părintele este invitat să se concentreze, înainte de orice, la ceea ce funcționează și la competențele copilului.

Răspunsul B: Greșit. Fiecare părinte este unic și fiecare copil este și el unic, în egală măsură. Pentru orice problemă întâlnită nu există un singur răspuns standardizat. Viața ar fi mult prea simplă dacă acesta ar fi cazul (chiar dacă, s-o recunoaștem, asta ne-ar ajuta din când în când).

Răspunsul C: Poate... Este într-adevăr posibil ca Lorie, cântăreța, să fi avut deja câteva noțiuni de parentalitate pozitivă la începutul anilor 2000.

Răspunsul D: Bun răspuns! Miniștrii europeni însărcinați cu afacerile familiale au cugat la educația cea mai înfloritoare din perspectiva diferitelor lucrări de cercetare și de experiențe empirice. Consiliul Europei definește parentalitatea pozitivă drept „[...] un comportament parental fondat pe interesul superior al copilului, care vizează să-l crească și să-l responsabilizeze, care este nonviolent și care-i furnizează recunoaștere și asistență, stabilind un ansamblu de repere favorizându-i deplina dezvoltare”¹. Conceptul de parentalitate pozitivă se fondează pe seria principiilor fundamentale: „Părinții au trebui să le ofere copiilor:

- o educație afectivă – răspunzând nevoii lor de iubire, de afecțiune și siguranță;
- structuri și orientări – dându-le un sentiment de siguranță, instaurând reguli de viață și fixând limitele dorite;
- o recunoaștere – ascultându-i și apreciindu-i în calitate de indivizi cu normă întregă;
- o autonomizare – permițând să se întărească în ei sentimentul de competență și de control personal;
- o educație nonviolentă – excluzând orice pedeapsă corporală sau umilitoare psihologică.

Pedepsele corporale constituie într-adevăr o violare a dreptului copilului cu privire la integritatea lui fizică și demnitatea sa umană”.

Pe 13 decembrie 2006, comitetul miniștrilor europeni a votat o recomandare destinată guvernelor statelor membre care propune să „se recunoască însușirea esențială a familiilor și a funcției parentale, să se creeze condițiile necesare unei parentalități pozitive [...]”.

O LEGE DESPRE VIOLENȚELE EDUCATIVE

Pe 22 decembrie 2016, Adunarea Națională a adoptat în formă definitivă proiectul de lege „Egalitate și cetățenie”, care modifica cu precădere articolul 371 alin. 1 din Codul civil referitor la autoritatea părintească. Era specificat că autoritatea parentală excludea „[...] orice

tratament crud, degradant sau umilitor, inclusiv orice recurgere la violențe corporale”.

Această lege civilă avea drept scop să facă să evolueze mentalitățile și comportamentele părințești în jurul violențelor fizice (bătăi la fund, palme peste față, lovituri). Avea drept scop să fie înscrisă în livretul de familie² și citită în timpul ceremoniilor de cununie civilă.

Franța³ devenea astfel a 22-a țară din Uniunea Europeană care a votat o lege împotriva

violențelor aplicate copiilor. Această lege cu puternică încărcătură simbolică era așteptată de către Consiliul Europei, care condamnase Franța în 2015 pentru că nu a interzis

pedepsele corporale. Ideea nu era de a culpabiliza părinții, nici de a-i sancționa, ci de a-i informa despre influența non-educativă a tuturor formelor de violență. Din păcate,

pe 26 ianuarie 2017, Consiliul Constituțional a cenzurat acest articol care nu mai apărea

asadar în proiectul legii inițiale. Cenzura s-a îndreptat asupra formei, și nu asupra fon-

dului textului, Consiliul Constituțional nedorind ca acest articol să figureze în programul

unei legi intitulată „Egalitate și cetățenie”. La apariția acestei retractări, numeroase voci

ale aleșilor, părinți și profesioniști, s-au ridicat pentru ca o nouă lege să fie votată rapid.

Problemă neîncheiată...

² Livretul de familie este documentul care cuprinde principalele date cu privire la componența familiei, filiația copiilor și situația lor juridică față de reprezentanții lor legali (n.t.).

³ În România, Codul civil abordează parțial aceste aspecte în art. 263 – Principiul interesului superior al copilului, din Cartea II: Despre familie (n. red.).

Personal, le-am dat deja câteva bătăi la fund copiilor mei și nu mă simt violentă pentru atâta lucru. Și eu am primit câteva palme când eram mică și n-am murit. Nu sunt în largul meu cu ideea instaurării unei legi care să se insinueze în viața privată a părinților.

NU BĂȚĂII LA FUND!

Violențele educative, oricare ar fi, nu educă cu nimic copilul, îl rănesc în stima lui de sine și îl obligă să se supună adultului de teama represaliilor. N-ați murit de la bătăile la fund sau palmele peste față ale părinților dumneavoastră, și e cu atât mai bine, dar este singurul obiectiv al dumneavoastră în calitate de educator? Să măsurați intensitatea pedepselor corporale pe care le aplicați copiilor dumneavoastră pentru a nu risca să-i omorâți? Dacă alegem să recurgem la palme, care sunt criteriile de referință? Putem începe de la naștere, când bebelușul plânge și țipetele lui sunt atât de dificil de suportat? Sau în timpul micșorii copilăriei, când copilul își construiește identitatea și începe să spună nu adulților? În sfârșit, există o vârstă potrivită pentru a începe să dăm bătăi la fund și o alta pentru a învăța să ne oprim? Există un ritm de respectat: o dată pe săptămână, o dată pe lună? Nu există răspunsuri bune la aceste întrebări, deoarece prima palmă, oricât de slabă ar fi, nu este niciodată benefică. În fiecare zi, în Franța, doi copii mor sub loviturile părinților lor sau din cauza pedepselor prea brutale. Nu trebuie să credem că acești copii dispăruți prea devreme sunt neapărat victime ale violențelor cotidiene. Uneori, este vorba despre o lovitură plectată un pic prea repede sub impulsul furiei. O lege împotriva violențelor educative, explicată și repetată părinților, ar putea, fără îndoială, să salveze câteva vieți. Violențele fizice sau psihice fac rău, și noi avem datoria de a conștientiza asta pentru a proteja copiii.

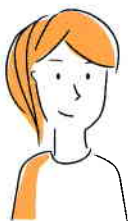
PUNCTUL DE VEDERE AL...

Mariei, mămica lui Juliette, 9 ani, Jade, 6 ani, și a lui Bérénice, 1 an

*Când Juliette avea 2 ani, i-am dat câteva bătăi la fund. Nu multe, nu des, dar, da, mărturisesc astăzi, **am lovit-o**. Când îi dădeam palme, simțeam în sinea mea că nu era o abordare bună, dar nu știam să fac altceva. Eram foarte furioasă și fiica mea mă enerva în cel mai rău hal. Mă linișteam spunându-mi că toată lumea dădea bătăi la fund și că asta nu trebuia să fie atât de grav. Am avut cu adevărat declicul de a opri net orice violență înțelegând ravagiile pe care le putea provoca asupra dezvoltării copilului. Am făcut apoi cercetări aprofundate pentru a cunoaște întreaga influență a ceea ce credeam a fi o „simplă palmă corectoare”. Iată câteva motive care m-au convins definitiv să opresc orice violență, oricât de minoră ar fi:*

- pentru că am luat cunoștință de studii (americane și canadiene) care arătau că adulții care primiseră bătăi la fund erau mai înclinați să dezvolte comportamente dependente de droguri și alcool. Ar fi în egală măsură mai violenți și mai mult victime ale depresiei;
- pentru că bătăile la fund nu provoacă la copii decât sentimente negative precum retrăgerea, rebeliunea, revanșa sau o slabă stimă de sine;
- pentru că să-ți palmuiești copilul peste fese înseamnă să-l atingi fără consimțământul său într-un loc foarte intim al corpului;
- pentru că datul unei bătăi la fund ne pune clar pe noi, părinții, în poziție de dominatori față de copiii noștri „supuși”. Doresc să fiu un ghid pentru copiii mei, și nu o ființă superioară care să-i înspăimânte;
- pentru că vreau să fiu un model pentru copilul meu: or, cum să-i arăt fetei mele că violența trebuie interzisă dacă am recurs eu însămi la asta? Cum să o învăț să-și stăpânească furia dacă nu sunt eu însămi capabilă să o stăpânesc pe a mea?
- pentru că o bătaie la fund face rău, și rolul meu este de a-mi proteja copilul, nu de a-l răni;
- pentru că bătaia la fund nu servește la nimic, cu excepția evacuării furiei mele de adult.

Juliette a primit așadar câteva palme la fund între 2 și 3 ani. Ceilalți doi copii ai mei n-au avut niciodată parte de asta și, astăzi, până și ideea de a-i lovi mi se pare complet aberantă. Am realizat o considerabilă muncă asupra propriei persoane pentru a-mi stăpâni mai bine emoțiile și am învățat, în egală măsură, să înțeleg comportamentele „dificile” ale copiilor mei. Am participat și la ateliere pentru a găsi alternative la pedepse și să obțin susținerea altor părinți. Și, de când n-am mai recurs la nicio formă de violență, consider că ai mei copii sunt mult mai ușor de educat.

PUNCTUL DE VEDERE AL...

lui Alizée, mămica lui Paul, 10 ani

Când am împlinit 16 ani, mama mea s-a recăsătorit și a avut încă un copil. Pe la vârsta de 2 ani, fratele meu vitreg, pentru care simțeam enorm de multă dragoste, era foarte dur. Mama mea, tatăl meu vitreg și cu mine ne predam adesea ștafeta pentru a ne ocupa de el. Într-o zi, sâmbătă dimineață, m-am trezit că trebuie să-l păzesc singură. Era cu adevărat penibil și spunea „nu” la tot ce-i ceream. Aveam 18 ani, eram obosită, și am început să țip pentru a obține de la el mai multă supunere. Cum asta nu schimba nimic, i-am dat o palmă la fund. Mi-a replicat: „Nu-i așa rău!” cu un zâmbet mic. Atunci am văzut roșu în fața ochilor și i-am dat o nouă palmă peste fund, apoi trei. Mai mult, am urlat la el, spunându-i că nu mă puteam, că mă împingea la capătul puterilor și că-l detestam. Apoi am plecat să mă închid în baie. Acolo, am continuat să țip singură până când m-au lăsat nervii. Am început să plâng. Eram la capătul puterilor... Când mi-am revenit în simțiri, m-am întors să-l văd pe fratele meu. I-am vorbit și nu mi-a răspuns. Era așezat pe canapea și nu mai mișca. Era ca tetanizat. I-am vorbit și nu mi-a răspuns. Am crezut că-l înnebunisem... L-am luat în brațe și m-am scuipat, dar i-a luat mult timp să reacționeze. În acea zi, mi-a fost într-adevăr foarte frică să nu-l pierd. Și, dacă nu m-aș fi dus în baie să mă calmez, ce s-ar fi întâmplat? Până unde aș fi putut merge? Fratele meu vitreg este mare acum și, într-o seară, am discutat despre bătaia la fund. Mi-a aruncat clasic: „Am primit palme și n-am murit! Trebuie să încetezi cu asta. Eu, dacă am copii, voi da cu siguranță câteva”. Mi-au dat lacrimile și am vrut să-i țip: „Nu, nu face asta. Ce ai trăit nu-i normal, ne-am înșelat, ți-am făcut atâta rău. Îți cer iertare...”, dar n-am reușit. Sper să am într-o zi curajul să-i vorbesc din nou despre asta.

SPRIJINUL PE FORȚELE PROPRII

Este o problemă cu termenul de „educație pozitivă” și care-l opun celui de „educație negativă”. Dacă nu reușesc să pun în practică acest tip de educație, sunt doar pentru atâta lucru un părinte negativ, adică răuvoitor, cum spun unii? Gătesc acest apelativ culpabilizant.

Definirea unui concept este adesea sursă de conflicte: fiecare cuvânt are importanța sa și poate fi interpretat în diferite feluri, după sensibilitatea fiecăruia. Este dificil, chiar imposibil, de a propune un termen care privește favorurile ansamblului persoanelor în cauză. Aici, expresia „educație pozitivă” sugerează adultului să se concentreze cu prioritate pe ce merge bine. Părintele este invitat să plece de la competențele copilului pentru a-l ajuta să înflorească. Problematicile întâlnite în viața cotidiană precum conflictele, opoziția, neînțelegerea... nu mai sunt percepute ca niște eșecuri, ci ca niște oportunități de învățare și evoluție. Educația pozitivă e puțin ca principiul paharului pe jumătate plin mai degrabă decât pe jumătate gol. Nu este vorba, în niciun caz, de a avea o perspectivă falsă a lucrurilor și de a ne imagina paharul umplut în întregime, ci mai degrabă de a ne concentra pe pozitiv pentru a corecta apoi negativul. În sfârșit, ideea centrală a educației pozitive este, înaintea de orice, să reunească toți părinții, și nu să-i opună în subgrupe (părinții pozitivi și părinții negativi). Să devii părinte este o adevărată provocare: să fii însoțit și susținut în această căutare este unul dintre punctele esențiale subliniate de Consiliul Europei.

Să te ocupi de un copil este o adevărată provocare și este necesar să fii susținut în această sarcină. Să spui că violențele fizice sunt nefaste este o primă etapă necesară, dar nu suficientă. Educatorii au nevoie de informație, de resurse, de susținere pentru a învăța să facă altfel. Este ceea ce propune educația pozitivă.